

Галина Яструбецька, Тереза Левчук

Дифузія стилів як ознака модерністської поетики: натуралізм й експресіонізм в поезії Тодося Осьмачки

У статті простежено сполучення елементів експресіонізму й натуралізму в поезії Т. Осьмачки. Наукові джерела фіксують протилежність цих явищ, тому їхня дифузія в індивідуальній поетиці має конкретні завдання, з'ясування яких і стало метою розвідки. Теоретичний базис розвідки склали праці М. Слабошпицького, М. Моклиці, В. Барчан, Ю. Шереха. У розгляді предмета дослідження використано структурно-функційний аналіз.

Результати. Осмислено одну з провідних світоглядних засад експресіонізму – ідею Апокаліпсису й автентичну їй проблему есхатологізму. На основі аналізу окреслених мотивів змодельовано танатологічну картину поезій Т. Осьмачки з чітко окресленими горизонталлю і вертикаллю та образами-символами: похмурі яри й гори; море, ріка, криниця як шляхи у потойбіччя; птахи, що віщують лихо; моторошний місяць. У зображенні домінує червоно-чорна колористика. Поет акцентує увагу на конотаті *смерть* (її атрибутах та інтенціях) як центрорганізуючому образно-структурному елементі художньої дійсності.

Частотними в поезіях Т. Осьмачки є картини кровопролиття: або тілесно-реалістичні, або гіперболізовано-символічні. Соматичний образ крові об'єднує глобальний (*експресіонізм*) і локальний (*натуралізм*) плани художнього зображення.

Образи світової безодні, нездоланної кручі, фатального сонця, всепоглинаючого океану іноді в контексті поєднано з дрібними реаліями світу, створено за допомогою досить скромних стилістичних засобів. Поет вдається до опису побуту, прямого називання, моделює натуралістичні картини у змалюванні української материкової та діаспорної дійсності.

Висновки. Поетична творчість Т. Осьмачки, що входить у дискурс українського експресіонізму, має відверто апокаліптичний характер. Есхатологізм поета виростає з традиційно християнських коренів і якнайтісніше пов'язаний з його танатофобією. Головне завдання митця – глоболізувати зло шляхом звернення до деталізації, побутової описовості, загалом негативної естетики. Т. Осьмачка, як і інші письменники, використовував натуралістичні елементи для загострення домінантного стилю – експресіонізму.
Ключові слова: експресіонізм, елементи натуралізму, есхатологічні мотиви, танатофобія, кров

Вступ

Оригінальність поезій Т. Осьмачки визначається, з-поміж інших чинників, сполученням різних, здавалося б, взаємовиключних мистецьких тенденцій. Дослідники сходяться у твердженні, що стильова палітра письменника поєднала в собі неоромантизм, символізм, імпресіонізм, екзистенціалізм, сюрреалізм, натуралізм, експресіонізм. У назві нашої розвідки акцентуємо зближення елементів двох останніх стилів, чиє протистояння вже стало класичним й зафіксовано в провідних фахових словниках.

«Оксфордський словник літературних термінів» дає таке визначення експресіонізму: «загальний термін для позначення способу літературного чи образотворчого мистецтва, який, виступаючи проти реалізму або натуралізму, представляє світ, насильно спотворений під тиском інтенсивних особистих настроїв, ідей та емоцій» (Baldick, 2015: 141).

Авторитетне довідкове джерело українського літературознавства також визначає експресіонізм через «заперечення позитивістських тенденцій реалізму, натуралізму та імпресіонізму, як критичне переосмислення досвіду романтиків і символістів» (Літературознавча енциклопедія, 2007: 322).

Як складний рух, експресіонізм одночасно відкидав і сприймав чимало елементів попередніх і сучасних європейських інтелектуальних і мистецьких явищ; і тому будь-яке дослідження експресіонізму неминуче включає дискусію про натуралізм.

Мета розвідки – простежити поєднання засобів експресіонізму й натуралізму в поезіях Т. Осьмачки в контексті модерністської поезики та визначити художню функцію такої дифузії.

Теоретичний базис

Методологічною основою дослідження стали різноманітні концепції модернізму, зокрема українського. У поліфонічній художній системі Т. Осьмачки визначальним є експресіонізм, що підтверджено у ґрунтовних літературознавчих розвідках Н. Зборовської, М. Слабошпицького, М. Моклиці, В. Барчан, С. Маринкевич та ін. Серед основних прикмет його поетичного стилю – натуралізм як художній засіб. Аналізуючи тематику та пафос творів митця, Ю. Лавріненко, В. Барка, Ю. Шерех торкалися й проблеми стилю. Над поезикою прямого називання принагідно працювали М. Скорський, А. Загнітко та ін.

Розвідка ґрунтується на структурно-функційному аналізі поезій Т. Осьмачки.

Виклад основного матеріалу

Стиль є однією з універсальних категорій, що охоплює всі рівні творчості, насамперед індивідуальної, але також поширюється на надособистісні процеси, зокрема епохальні. Подібно до інших великих стилів, які виражають певні типологічні якості творчості й водночас становлять окремі художні системи, експресіонізм також має конкретний історико-територіальний вияв, але насамперед виступає головною засадою художньої творчості – виражає емоційне ставлення до зображуваної дійсності. Ще однією – формалістичною – гранню є експресивність мовлення, притаманна будь-якому стилю. Натуралізм також багатогранний: це і філософська концепція, метод і течія, стильовий акцент.

Поєднання таких протилежних за світоглядною суттю стилістичних явищ в індивідуальній творчості має конкретні завдання. У випадку Т. Осьмачки узгоджує несприйняття світу (глобально – експресіонізм) і водночас відображення його недоліків (локально – натуралізм).

Т. Осьмачка – поет апокаліпсису. Масштабні образи світової безодні, нездоланної кручі, фатального сонця, всепоглинаючого океану письменник іноді поєднує в контексті з дрібними реаліями світу, творить із використанням досить скромних стилістичних засобів. Таке сполучення – типове для поетичної творчості митця.

У ранній творчості, поезика якої насичена грандіозними картинами персоніфікованої природи, Т. Осьмачка поєднує земні, щоденно-сентиментальні картини із символічно-поетичними в руслі фольклорного архетипу. Він стилізує жанри, тональність, використовує народнопоетичні засоби. У сюжетно-композиційній панорамі вірша «Війна» (зб. «Круча», 1922) картини мирної праці змінюються сномказкою з елементами трагічної фантастики і далі зображенням глобальної катастрофи. У колористиці твору сплітаються світлі («Мила ненько, біла вишне!», «золота пашня») та криваві («в ріку криваву, // що полоще черети і кістяки»; «кров котилась у криницю»; «вовки грали, // над кривавою рікою – // білі зуби полоскали // віковою глибиною») (Осьмачка, 1991: 27–28)¹ барви, зміна тональності іноді дуже різка.

¹ Покликаючись на це видання далі, у дужках вказуємо сторінку.

У пізніших творах патетика й натуралізм поєднуються у меншою мірою фантастичних сюжетах, наприклад, «Дезертир» (зб. «Сучасникам», 1943). Солдат російської армії українець Діброва тікає «з армії рабів» додому. Замерзаючи, він просить вовка згризти його тіло, і навіть не залишати на московській землі кісток:

На щелепи візьми їх ти
Та й волочи їх – не в траву,
А на Славутицю пусти:
Я тихо в вічність попливу... (148)

Досить правдоподібна, але гіперболізована картина поїдання хижаком людини («і аж до ночі ребра гриз, // ламаючи в зубах громи») переходить у фантастичне усвідомлення вовком солдатого бажання бути хоч після смерті на рідних берегах.

Недосконалий людський світ («казав колись Господь, що я людина, // бо в мене совість і душа глуха») протиставлено тваринному. Ліричний герой швидше обирає побратимом пса, орла-каліку, аніж рівного собі. Думка про благородність тварин прочитується й в образі України, у структурі якого проводиться паралель між батьківщиною і самицями, які за будь-яких умов доглядають і не кидають дітей.

Образи диких і свійських тварин часто трапляються у віршових текстах Т. Осьмачки. Півень, кури, бики, корови – персонажі його творів. У поезії «Труни у гаях» подибуємо красномовний повтор: «ревуть вихри від сіл та до сіл» – «худоба реве з дворів на яри». Цей прийом урівнює природну стихію та свійську худобу. Таке «заземлення» поезії Т. Осьмачки геніально «виправдовує» Ю. Шерех, звертаючись до народної пісні (неодноразово цитоване, бо абсолютно переконливе). «Народна пісня оспівувала поезію вечора словами:

*Йшли корови із діброви
А овечки з поля.*

І це не шкодило поезії» (Шерех, 1964: 219).

Саме поезію сільського вечора, а не зображення вечора в поезії. Т. Осьмачка естетизує буденні речі, проявляє поезію у звичному, часто й низькому. Така позиція митця суголосна з романтичними концепціями цілісного світу, кожна дрібниця якого має поетичну потенцію. Але коли в романтизмі неприваблива буденність поглинається екзотичними чи казковими образами, то в модернізмі відображенню реалій слугують натуралістичні деталі. Очевидно, що

це й мав на увазі Ю. Шерех, акцентуючи, що в Т. Осьмачки «речі грубого побуту знову входять в поезію» – «життя вдирається в царство мертвої “краси”» (Шерех, 1964: 219).

Усі засоби художнього відображення в поета спрямовані на гіпертрофію переживань, постійно триває пошук способів максимально повно виплеснути бурхливі емоції. Мовнообразний рівень художнього змісту суб'єктивується насамперед, що характерно для модерністської поетики.

Переслідуючи мету якнайвлучнішого відтворення життя, Т. Осьмачка вдається до детального побутописання, прямого називання тощо. Ретельний опис місця подій в «Прощанні», який дещо нагадує сентиментальну прозу ХІХ ст., створює живу картину, допомагає відчутти атмосферу розпачу перед розлукою, коли людина дійсно зупиняє свій погляд на окремих речах аби заспокоїтися. Ще більшу описовість і всебічне змалювання подій та персонажів спостерігаємо у поемі «Міщани».

Найпотужнішої експресивної сили набувають картини кровопролиття, до опису яких часто вдається поет. «Криваві» сцени або реалістичні (*«він кров'ю ліжко все заляпав, // і на підлогу потекла там // густа, гаряча, темна кров»*); *«вовк у степу на забитого зліг, // зуби до сонця в крові підійма!»*), або гіперболізовано-символічні (*«і бризкає кров аж у стелю світів; // із крапель кривавих зростають зірки»*); *«Білі діти мої, утікайте із площ, // бо вас мочить давно тепла кров, наче дощ...»*).

Кривавий знак в поезії Т. Осьмачки не завжди фатальний. Наприклад, у вірші «На зрубаній акації» цей соматичний чинник став посередником між ідеальним і матеріальним:

Та, ніби блискавка вечірнє небо оре,
Давно на пальці бачу кров
І почуваю на душі пекуче горе,
Що, може, й мрію проколов... (130)

Але у більшості випадків образ крові має значно глибше смислове значення, пов'язане насамперед із есхатологізмом поетового світовідчуття. Виявляючи свою емоційну природу, кров найчастіше уособлює зло:

Як собак табуни: і ворони й круки
через гору летять аж на Київ злотий...

О, як страшно кричать!.. А із чорних дзьобів
краплі – кров лопотить об залізо домів... (66)

Серед споріднених з образом крові – символи смерті й води, які в текстах Т. Осьмачки виявляють різні взаємозв'язки, найперше з архаїчним минулим. Наприклад, море дуже віддавна знаменувало шлях у світ мертвих. У старожитніх текстах (та й не тільки) казок та замовлянь море асоціюється з «іншим буттям» – антисвітом, позбавленим ладу й структурованості. Ця первісна стихія, окрім її життєдайного характеру, несе в собі ще й загрозу руйнування.

Море Т. Осьмачки – це узагальнений образ водойми масштабних розмірів, що ввібрала в себе ріки крові й страждання, як-от у знаковому вірші «Хто» (1921).

Порівняно зі стихійно-безформним морем ріка має виразні ознаки структурованості: витоки (початок), течія (середина), гирло (кінець). Отже, це вже хоча б частково підлягає осягненню, однак руйнівна здатність ріки (розливи, повені), як і моря, викликає асоціації, що мають виразне танатологічне забарвлення. У вірші «Війна» (1921) постають образи кривавої ріки й криниці. На перший погляд парадоксально, а насправді органічно – у міфічно-фольклорній традиції – картину смерті в поезії Т. Осьмачки поповнює образ криниці як спосіб контакту між «нижнім» і «верхнім» світами.

Вирвав серце тобі тепле
й до криниці, що під лісом,
поніс яром, далі – степом...
На високім сів горісі,
що над цямрину схилився.
Наче зорі вночі в кручу
кров котилась у криницю –
у безодню неминучу (27).

Поет-експресіоніст послідовно творить танатологічну картину світу, у якій є місце й урбаністичним пейзажам. Місто – складний образ у творчості Т. Осьмачки, суголосний зі смертю, найперше тому, що воно чуже поету. Він називає сучасне місто «*лжезязичим*», таким, що «*дух відкинуло у тінь...*» (144).

Т. Осьмачка населяє будівлі сичами та кажанами – нічними істотами, таким чином, вказуючи на «нічне» (страшне, темне) життя міста. Орнітологічний рівень образності поезій Т. Осьмачки виходить за межі і міських, й рустикальних ландшафтів, сягаючи знову ж таки

фольклорних глибин. Міркування про те, що душа після смерті людини перетворюється в пташку, дуже розповсюджене. Птахи виступають також зв'язковими між світами живих та мертвих, окремі з них провіщають смерть і нещастя. Ворони, круки, сичі сповнюють візійний простір Т. Осьмачки голосами смерті, насичують художнє полотно митця чорним кольором, стаючи важливими «пунктами» його кольорової концепції.

Як на дощ ворони крячуть,
крильми небо чорно мрячуть.
за Батиєм хижо плачуть,
у долинах клюють очі, мертві очі парубочі... («Колісниця»)
(25).

Танатологія Т. Осьмачки включає в свою систему образи журавля й вирію, а також такий передосінній символ, як жнива. Сама дія – жати – тотожна смерті. Косовиця – час смерті (образ-архетип).

Композиційно завершує (точніше, формує вертикаль) картини смерті в Т. Осьмачки образ нічного світила – кривавого ока неба (у поета місяць – лише з негативним забарвленням): *«...до того ока на горі, // що степ купає у крові...»*; *«...а ми, дурні, гадаєм: нам // то місяць світить із-за хмар...»* («Легенда») (64).

Кров, море, ріка, криниця, ворон, крук, вирій, косовиця, місто, місяць – ключові образи-конотати, що грають роль емоційно-сміслових віх на шляху усвідомлення феномену смерті в поезії Т. Осьмачки. Черепи, кістяки, громи, чорні яри, криваві тумани, бурі – емоційна парадигма поетових уявлень, викликаних страхом смерті.

Смерть як естетична й філософська категорія посідає чільне місце в структурі експресіонізму. У творах українських митців цього напрямку мортальні мотиви й образи знайшли найрізноманітніші втілення. Смерть у Т. Осьмачки не була казково прекрасною юною дівчиною, перед якою у захваті впав на коліна герой етюдів В. Підмогильного з однойменною назвою. Не була це також і трансцендентність, де вільно ширяє вигартуваний в боротьбі з самим собою дух, як у В. Стуса. То був страх непрожитого життя. Не прожитого тілом. Недарма в Т. Осьмачки була ще одна манія – одружитися.

Нереалізована енергія Еросу – також одна з причин, які породжували страх смерті. Цю тезу підтверджують й останні інтерактивні дослідження: «одружені люди більш оптимістичні щодо

проблеми смерті і, отже, менше бояться смерті» (Rezpour, 2022: 7). У згаданому джерелі вказано й на інші фактори страху смерті: релігійність, вік, фізичне й психічне здоров'я, сенс життя. Джерелом страху смерті в Т. Осьмачки був, найперше, Біос (тіло). Знаючи, що таке холод, голод, поневір'я, відсутність елементарного побутового комфорту, поет прагнув уникнути повторення відчуттів больового характеру, а те, що смерть і біль (так само й самотність) він ототожнював, очевидно.

Самотність була важким тягарем для Т. Осьмачки. Як ніхто інший, він мав право констатувати, що людина приречена на самотність: *«І підступа жорстокий, дикий: // Лишайся сам і жди ворон...»* («Байдужість») (129). Самотність мислилася поетом як прокляття і неминучість: *«І виглядає щохвилини // У мене з серця самота, // І, наче, в мертвої людини, // Навіки зціплені уста...»* («Утома») (136).

Образ самоти як смерті звучить у поезії «Елегія» (зб. «Сучасникам», 1943). Каїн, Юда, тупі ножі, темні трави, здохлий гад, фосфорні заграви – усе це образи й атрибутика пекла. Дослідниця модернізму М. Моклиця пише: «Авторами пекла в усіх його найжахливіших деталях є експресіоністи: вони неодноразово переживають його у своєму житті і бачать у сновидіннях» (Моклиця, 1998: 101). Самотність і пекло – тотожні в свідомості Т. Осьмачки. Надзвичайно влучну назву дав своїй книзі про письменника М. Слабошпицький – «Поет із пекла» (Київ, 2003).

У поезії Т. Осьмачки розвалювались гори, здіймалися велетенські хвилі кривавих рік і морів, світло боролась тьма, розверзалась глибінь мороку – і серед усього цього громаддя годі було побачити людину або хоч вчути її голос. Лише кров, на яку зліталися вороння та круки, текла і цим засвідчувала наявність життя, хоч і спотвореного болем і близькою чи й уже присутньою смертю.

Наявність таких макабричних картин стає зрозумілою у світлі есхатологічного християнства, в якому вловлюється жорстокість і своєрідне торжество від загибелі обтяженої гріхами планети людей. Світові релігії містять елементи садизму. У християнстві це насамперед пов'язане з насильницькою смертю Христа, яку Е. Фромм трактує як моральну необхідність, що виявляє надприродну сутність месії та передбачає неминуче покарання його катом («Догмат про Христа»). Результативною в контексті нашої розвідки є концепція

Е. Фромма про наявність садистських і мазохістських тенденції особистості внаслідок «непрожитого або нездійсненого» життя (також понівеченого). На думку психоаналітика, такі прагнення допомагають індивіду позбавитися почуттів самотності й безсилля (Буряк, 2018).

Якщо у В. Стуса, наприклад, садизм спрямований на себе самого і має багато спільного з аскетичною есхатологією, проповідуваною монахами, то в Т. Осьмачки він має іншу природу: це своєрідна втіха від того, що хоча б таким чином поет змусить здригнутися від жаху інших, аби вони відчували, що за тягар лежить на душі автора «Ротонди душогубців». Це – своєрідна компенсація за власні страждання, спосіб нейтралізувати образу на людство, що не чує його стогонів і не прислухається до його пророцтв щодо світу, який агонізує. М. Слабошпицький зауважив, що Т. Осьмачка «пише біль, страх, розпач, передчуття» (Слабошпицький, 1995: 28), що слова поета «корчаться від болю й невтишимої муки» (там само: 29).

Біль, страх, розпач, мука – конотати смерті як контрапункту апокаліптичної епопеї Т. Осьмачки, в якій елементи садизму проявляються на рівні образності через натуралізацію та перебільшення. Гіпербола як одна з основних тропів образної системи експресіоністичного тексту сприяє нагнітання емоцій до межі божевілля, до масштабів глобальності. Біль людини – біль планетарний.

...із ран людини –
стікає кров.
Ріками рине з
горя по стегнах,
по ребрах землі
в моря криваві –
вщерть («Хто») (20–21).

Апокаліптичні мотиви особливо виразно звучать у поезії Т. Осьмачки, що проявляється на всіх рівнях твору, включно до звукопису. Підтримує такі емоції й колористика, насамперед кривава. Лексема *кров*, окрім семантично-конотаційної, відіграє ще й роль «барвника» його поезії. М. Моклиця вважає, що певний стиль супроводжує певна кольорова гама (Моклиця, 1998: 106).

Улюблений колір експресіоністів – червоний, особливо з домішком чорного. Якщо в романтиків червоний колір функціонував

на, так би мовити, особистісному рівні, рівні мікрокосму, то в мистецтві ХХ ст., а особливо в творчості експресіоністів, функційний простір цієї барви значно розширюється, набираючи вселенських масштабів.

Чорний – ще одна кольорова домінанта стилю Т. Осьмачки, який традиційно виступає антитезою білому і означає завершення будь-якого явища. Це – колір кінця, могили, смерті: *«Крики чорні, крики птиці // в рідній, бідній стороні // разом з голосом черниці не забути вже мені»* («Присвята») (153).

«Кольорова» концепція Т. Осьмачки – типово експресіоністична, витримана, в основному, в чорно-червоних тонах із вкрапленнями білого й сірого, що теж має стосунок до танатографії поета.

Ліричні сюжети Т. Осьмачки дуже часто мають у своїй основі різні варіації тілесності. Митець вдається до широкого використання образу закривавленого тіла (у широкому розумінні цього слова). Простежується замилювання потворним аж до його культивування.

Низку натуралістичних картин продовжує змалювання української материкової та діаспорної дійсності. Наприклад, побут у колоніальній дореволюційній руській армії поет подає через зображення казарм, де *«Висока стеля капа мокра, // бо люди дихають, сопуть...»*, *«од поту мокрі раби ... люди... // Шукають вошей і хропуть»* («Пісня з півночі»). Не надто кращими змальовані будні емігранта в багатолюдних бараках: *«В кімнаті душно, і в повітрі висне // накурений тягучий чад, // і хлопці, лежні, голосно навмисне // говорять про масних дівчат»* («У таборі»). Нужда й хвороби долають людей, яким фізично не доступні пахощі поетичних квітів, бо немає органів нюху: *«Аж вилізла якась рука // Істота з льоху, наче лис; // У неї там стирчала вата, // Де з ніздрями був ніс колісь»* («Байдужість»). У цитованому вірші зринає образ поета, чия творчість нікому не потрібна.

У поезіях Т. Осьмачки постає образ недосконалого, вартого засудження світу, де *«панує боротьби давно відомий жах»* (188). Конфлікт духовного й матеріального схиляється на користь другого:

Гей, мрії, демони лукаві,
Нащо терзаєте мій дух –
важкі примари дня криваві
спиняють часу вічний рух
(«Пісня з Півночі») (45).

Єдиним Божим благословінням у цьому грішному земному світі є талант, який щодня посилається нам, але не потрапляючи до занедбаного храму людської духовності, вертає назад. У вірші «Неминучість» Т. Осьмачка змальовує саме такий храм у Куцівці: *«в огряді наслися і кози, й вівці // і будяки росли з-під брам. // Середина ж без свічок і без рути // стояла навстіж горобцям»* (169). Святість ікон знищується під комсомольським квачем. Поет вбачає причини катастрофи в свавіллі радянської влади, яку ненавидів усім серцем, однак проблема значно глибша.

Відштовхуючий ефект створюють як поодинокі слова неестетичного звучання (*морда, гад, домовина, гроб, труп, мертвяк*), так і тропи з використанням таких лексем. Наприклад, порівняння та метафори: *«і черепицю, неначе пилка // зубами, в сонці блискали хати»*; *«і шляхом, похожим на жовтий язик»*; *«і стоїть тихий бір у сипучій глуші // ще сумніший, як білі мерці»*; *«серце з грудей // ломить ребра безумно собою»*; *«із хатини тії, що в гаю // свої двері в поріг увалила»*.

У своїх поезіях Т. Осьмачка намагався бути самим собою, зрозуміло, що мова творів – жива, експресивна: *«Я унікав, щоб поглядом стороннім дивитися на сонце та зорю, мов на каструлю в себе на долоні, в якій щоденно снідати варю»* («Немає») (180).

Танатографія письменника, будучи закоріненою в особистісний ґрунт, водночас свідчить про те, що поету властиве і есхатологічне відчуття глобальної катастрофи, що загрожує кінцем світу. Експресіоністичне мислення, з огляду на свою морально-етичну парадигму, характеризується есхатологізмом, що, природно, єднає його з Апокаліпсисом, визначальною ідеєю якого є кінець (смерть) гріховного світу – Страшний суд.

Наукова новизна

Авторки розвідки намагалися показати, як Т. Осьмачка підпорядковує елементи різних стилів. Вироблення авторської манери має свою формулу, яка вимагає домінанти та складників, що їй підпорядковуються. За інших умов – еkleктика.

Висновки

Поетична творчість Т. Осьмачки, хто входить до пантеону українських експресіоністів, має відверто есхатологічний характер, що виростає з традиційно християнських, особливо православних коренів і якнайтіснішим чином пов'язаний з його танатофобією.

Призначені для створення портрета смерті образи свідчать про те, що поет боїться її, хоч нема підстав твердити, що й життя викликає в нього радісні відчуття.

Звернення до деталізації, побутової описовості, загалом негативної естетики має свої імпульси та створює ефект приземленості, закоріненості, зрештою, життєвості з усіма її проявами. Спеціальний погляд на проблему натуралізму як елементу поезики Т. Осьмачки актуалізовано низкою моментів: у площині натурального зображення перетинаються реальне та абстрактне, близьке й далеке; він виражає експресивність стилю, повнокровніше розкриває образи творів письменника.

Головним завданням як митця поет вважав глобалізацію зла притаманними його психотипу засобами. Т. Осьмачка, як і інші письменники, використовував натуралістичні елементи як загострення домінантного стилю – експресіонізму.

Література

- Буряк, Н. (2018). Еріх Фромм про насильство у релігіях світу. *Гілея*, 128, 250–255. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21940>
- Літературознавча енциклопедія: у двох томах.* (2007) Т. 1 / авт.-упоряд. Ю. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія».
- Моклиця, М. (1998). *Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика.* Луцьк: Редакційно-видавничий відділ ВДУ ім. Лесі Українки.
- Осьмачка, Т. (1991). *Поезії.* Київ: Рад. письменник.
- Слабошпицький, М. (1995). *Тодось Осьмачка: Літ. профіль; Никифор Дровняк із Криниці: Роман-колаж (фрагменти).* Київ: Рада.
- Шерех, Ю. (1964). *Не для дітей. Літературно-критичні статті і есеї.* Нью-Йорк: Пролог.
- Baldick, Ch. (2015). *The Oxford Dictionary of Literary Terms.* <https://play.google.com/books/reader?id=s4FMCAAAQBAJ&pg=GBS.PP1.w.3.0.0&hl=uk&q=expressio>
- Rezapour, M (2022). The Interactive Factors Contributing to Fear of Death. *Front. Psychol.* 13:905594. doi: 10.3389/fpsyg.2022.905594

References

- Buriak, N. (2018). Erikh Fromm pro nasylystvo u relihiiakh svitu [Erich Fromm on violence in world religions]. *Hileia*, 128, 250–255. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21940> (in Ukrainian).
- Literaturoznavcha entsyklopediia: u dvokh tomakh.* (2007) Т. 1 [Literary encyclopedia: in two volumes] / avt.-uporiad. Yu. Kovaliv. Kyiv: VTs «Akademiia» (in Ukrainian).

Moklytsia, M. (1998). *Modernizm yak struktura: Filosofiia. Psykholohiia. Poetyka* [Modernism as a structure: Philosophy. Psychology. Poetics]. Lutsk: Redaktsiino-vydavnychi viddil VDU im. Lesi Ukrainky (in Ukrainian).

Osmachka, T. (1991). *Poezii* [Poetry]. Kyiv: Rad. pysmennyk. (in Ukrainian).

Slaboshpytskyi, M. (1995). *Todos Osmachka: Lit. profil; Nykyfor Drovniak iz Krynytsi: Roman-kolazh (frahmenty)* [Todos Osmachka: Lit. profile; Nikifor Drovniak from Krynytsia: Novel-collage (fragments)]. Kyiv: Rada (in Ukrainian).

Sherekh, Yu. (1964). *Ne dlia ditei. Literaturno-krytychni statti i esei* [Not for children. Literary and critical articles and essays]. Niu-Iork: Proloh. (in Ukrainian).

Baldick, Ch. (2015). *The Oxford Dictionary of Literary Terms*. <https://play.google.com/books/reader?id=s4FMCAAQBAJ&pg=GBS.PP1.w.3.0.0&hl=uk&q=expressio> (in English).

Rezapour, M (2022). The Interactive Factors Contributing to Fear of Death. *Front. Psychol.* 13:905594. doi: 10.3389/fpsyg.2022.905594 (in English).

Galina Yastrubetska, Tereza Levchuk. Diffusion of Style as a Sign of Modernist Poetics: Naturalism and Expressionism in Todosya Osmachka's Poetry. The article deals with the connection of Expressionism and Naturalism elements in the T. Osmachka poetry. According to the scientific data, there is a certain antithesis within these phenomena, respectively, their diffusion in the individual authorial poetics are **the study's objectives**.

Within the research a strong **theoretical basis** is applied, that comprises scientific studies of M. Sloboshpytskyi, M. Moklytsia, V. Barchan, Yu. Sherekh. In the course of investigation, the structural-functional analysis is used.

The findings. One of the key philosophical Expressionism principle is viewed, namely the apocalypse concept and relevant to it eschatological issues. Based on the analysis of the outlined motives the T. Osmachka Thanatos framework, with well-defined horizontal, vertical, symbols and images, is created: gloomy ravine and mountains, sea, river, well symbolize the ways of the Underworld penetration; birds predicting scourge; spooky moon. In the depiction, the red-black coloring prevails. The poet emphasizes the death connotation (its attributes and intentions) as the core image and structural base of the artistic reality.

The pictures of bloodshed in the T. Osmachka's poetry are frequent: either body-realistic or hyperbolic and symbolic. Somatic blood image combines global (Expressionism) and local (Naturalism) contexts of artistic representation.

The images of the world's abyss, irresistible cliff, fatal sun, all-consuming Ocean are occasionally blended in the text with the tiny realities of the world, created by means of modest stylistic means. The poet portrays everyday life, describes the naturalistic pictures while depicting Ukrainian mainland and diaspora reality.

Conclusions. T. Osmachka poetic heritage that refers to the Ukrainian Expressionism, has strongly pronounced apocalyptic semantic loading. The poet's Eschatology stems from the traditional Christian roots and is closely related with his

Thanatos-phobia. The main author's purpose is to globalize evil by means of appealing to the detailing, domestic descriptiveness and negative esthetics in general. T. Osmachka as the other writers uses naturalistic elements to aggravate the prevailing style – Expressionism.

Key words: Expressionism, Naturalism elements, eschatological motives, Thanatos-phobia, blood

Яструбецька Галина Іванівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки; <http://orcid.org/0000-0003-1470-9232>; iastrubetska.galina@vnu.edu.ua

Левчук Тереза Петрівна – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки; <http://orcid.org/0000-0002-0277-3280>; Tereza.Levchuk@vnu.edu.ua